

LITERAIRE COMPETENTIES

Enkele handvatten

Lezen op niveau, beter worden in lezen!

Belcampo
DurvenDelenDoen
November 2008

Met dank aan :Theo Witte (Het oog van de meester (2008),
de sectie Nederlands van het Lauwerscollege

Het uitdagende boek: over competentieniveaus

Eén van de eisen die wij stellen aan de literatuurlijst bij in h5, v5 en v6 is dat je **uitdagende boeken** moet lezen. Met het lezen van literatuur streven we binnen het onderwijs allerlei doelen na, zoals het verruimen van je wereldbeeld, het vergroten van je inlevingsvermogen, en het vergroten van je vermogen om zaken in hun grotere context te plaatsen ('abstraheren'). De sectie Nederlands wil ook dat je er op let of en hoe je *groeit* in deze '*competenties*'.

We onderscheiden zes literaire competentieniveaus:

- 1 **belevend lezen:** Eigenlijk houd je (waarschijnlijk) niet van lezen, maar goed als het dan toch moet, lees je bij voorkeur jeugdboeken, en het liefst boeken waarin veel gebeurt. De hoofdpersoon moet van je eigen leeftijd zijn. Jongens lezen dan graag avontuurlijke oorlogsboeken, meisjes boeken als Yvonne Keuls *Floortje Bloem*. Op het vlak van volwassenenliteratuur weet je niet wat je moet kiezen en dus ga je maar af op goede berichten van anderen. Je mening is vaak heel positief of juist een tegenvaller: *'De aanslag viel me erg tegen; het begon wel goed maar dan doet de hoofdpersoon er een heel boek over om achter de waarheid te komen.'*

Dit niveau is voor eind 2^e fase onvoldoende.

- 2 **herkennend lezen:** Je hebt de (grootste) tegenzin tegen lezen overwonnen en je leest met niet al te veel moeite de vier verplichte boeken. Jeugdliteratuur spreekt je zeker nog aan, maar boeken met volwassenen in de hoofdrol vind je ook heel aanvaardbaar. Belangrijk is wel dat je je goed met de hoofdpersoon kunt identificeren. En het boek moet niet al te verwarrend zijn. Bij je keuze is de vraag of het 'echt gebeurd' is vaak belangrijk. Voorbeelden van veel gekozen boeken bij dit type lezers zijn: Yvonne Keuls *De moeder van David S.*, Tessa de Loo *Isabelle* en Ward Ruyslinck *Wierook en Tranen*. Veel voorkomende typen van meningen: *'Mooi boek: ik weet nu wat de familie van een verslaafde allemaal door moet maken.'* en *'Ik heb nog nooit een vertraging meegemaakt, dus het onderwerp was voor mij niet zo herkenbaar.'*

Dit is voor de meeste leerlingen het instapniveau voor de 2^e fase; als eindniveau is het voor havo twijfelachtig, voor vwo onvoldoende.

- 3 **reflecterend lezen:** Je vindt lezen niet vervelend. Je interesseert je vooral voor de inhoudelijke kant van de boeken: ze moeten over psychologische of maatschappelijke onderwerpen gaan. Je hebt ontdekt dat boeken iets vertellen over de wereld om je heen, dat ze je helpen om je eigen ideeën te vormen. Je staat dan ook open voor de boodschap van de schrijver. De keuze berust vaak op nieuwsgierigheid naar 'onbekende' karakters en werelden. Voorbeelden van veelgelezen boeken: Tim Krabbé *Het gouden ei*, B. Büch *De kleine blonde dood*, Vincent Bijlo *Het instituut* en K. Glastra van Loon *De passievrucht*. Meningen zijn vaak positief, want een boek dat niet aanslaat, wordt aan de kant gelegd: ik ga iets beters lezen. 'Onvoorstelbaar wat zo'n Montijn allemaal meemaakt! Ik kan me wel voorstellen dat jonge mensen in de oorlog verkeerde keuzes maakten.'
- Voor havo-5 is dit het gemiddelde eindniveau
- 4 **interpreterend lezen:** Je leest 'echte' volwassenenboeken, en je hebt ook oog voor *hoe* de schrijver het verhaal vertelt. De stijl en de opbouw mogen best wat ongewoon zijn, want je krijgt oog voor de 'kunst' van het vertellen. Je kijkt niet meer alleen op grond van 'reclame', maar je gaat ook af op 'adviezen' in de sfeer van *Dit is een interessant boek*. Voorbeelden van boeken: J. Bernlef *Hersenschimmen*, R. Dorrestein *Verborgene gebreken*, S. Polet *Mannekino*, Tommy Wieringa *Joe Speeboot*. Wat je mening betreft: Je hebt geleerd om *zelf* een oordeel te vormen over het boek, op grond van allerhande argumenten. Daarbij ben je behoorlijk kritisch. Ook kun je al behoorlijk op eigen kracht het thema vaststellen. Wat je nog niet goed kunt, is overzien wat voor plaats het boek in de literatuur heeft.
- Voor havo-5 is dit het (door leraren 😊) gewenste eindniveau. Voor vwo-6 is dit het minimale eindniveau.
- 5 **letterkundig lezen:** Je kunt complexe boeken lezen, en verschillende betekenislagen in boeken onderscheiden. Je kijkt boeken niet alleen meer om interessante persoonlijke ervaringen, maar bijvoorbeeld ook omdat ze literair- of cultuurhistorisch van belang zijn. Je kunt niet alleen moderne maar ook oudere werken lezen, en je kunt ze plaatsen in in de cultuurhistorische context, of daar tenminste zelf onderzoek naar doen met behulp van secundaire literatuur. Voorbeelden: W.F. Hermans *De donkere kamer van Damokles*, H. Mulisch *De ontdekking van de hemel*, Thomas Rosenboom *Publieke werken*, Arthur Japin *De zwarte met het witte hart*, Frederik van Eeden *Van de koele meren des*

doods en Multatuli *Max Havelaar*. Wat je mening betreft: Je kunt behoorlijk met anderen van ideeën wisselen over een gelezen boek, zowel inhoudelijk als esthetisch.

Dit is het gewenste eindniveau voor vwo-6.

6 **intellectualistisch lezen**: Literatuur is voor jou min of meer dagelijkse kost; je bent een beetje een *freak*. Je gaat graag je eigen(zinnige) gang. Je legt allerlei verbanden tussen door jou gelezen boeken en kennis op heel andere gebieden. Je leest ook graag boeken die tussen de regels door naar andere boeken verwijzen; omdat je veel gelezen hebt, zie je die dwarsverbanden ook. Als je leraar Nederlands niet oppast, vind je hem al gauw burgerlijk en een *nitwit*, maar als-ie een beetje meevalt, kan hij je nog aardige aanwijzingen geven. Voorbeelden: H. Mulisch *Het stenen bruidsbed*, Thomas Rosenboom *Gewassen vlees*, Frans Kellendonk *Mystiek lichaam*, C. Nootboom *Rituelen* en Vondel *Lucifer*.

Dit is het niveau voor de 9 of de 10!

Deze indeling is een heel vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid! Het gaat niet alleen om het lezen van het boek, maar ook hoe je het verwerkt. Ofwel: **het niveau zit niet (alleen) in het boek, maar (vooral) in de lezer!** In deze info plaatsen we boeken in een bepaalde categorie, maar het kan ook in de categorie ervoor of erna gelezen en verwerkt worden.

Het is de bedoeling dat je van jezelf nagaat, in welk profiel je (ongeveer) past. Vervolgens moet je tenminste één boek kiezen dat in de volgende categorie valt, zodat je jezelf uitdaagt.

Op de volgende bladzijde vind je een lijst met werken, ingedeeld naar de genoemde niveaus. Let op, de lijst is op geen stukken na volledig! Je mag zelf met je docent naar andere boeken zoeken.

Boeken naar niveau

Niveau twee, herkenkend lezen

Robert van Gulik: *Het meer van Mien-Yuan* [detective]

Yvonne Keuls: *De moeder van David S.*

Tessa de Loo: *Isabelle*

Joris Moens: *Bor*

Jona Oberski: *Kinderjaren*

Floortje Peneder: *Het dagboek van Floortje Peneder*

Ward Ruyslinck: *Wierook en tranen.*

Jacob Vis: *Wetland* [thriller]

Niveau drie, reflecterend lezen

René Appel: *Tweestrijd* [thriller]

Naima el Bezaz: *De weg naar het noorden*

Vincent Bijlo: *Het instituut*

Boudewijn Büch: *De kleine blonde dood*

Ronald Giphart: *Phileine zegt sorry*

Tom Lanoye: *Kartonnen dozen*

Karel Glastra van Loon: *De passievrucht*

Maarten 't Hart: *De kroongetuige* [detective]

Tim Krabbé: *Het gouden ei* [thriller]

Doeschka Meijsing: *Robinson*

Bob Mendes: *Bloedrecht* [detective]

Niveau vier, interpreterend lezen

Kader Abdollah: *De reis van de lege flessen*

René Appel: *Doorgeschoten* [thriller, mooi in combinatie met Th. Ross: *De zesde mei*]

Kees van Beijnum: *Over het IJ*

J. Bernlef: *Hersenschimmen*

F. Bordewijk: *Karakter*

Jeroen Brouwers: *Bezonken rood*

Rudi van Dantzig: *Voor een verloren soldaat*

Renate Dorrestein: *Verborgen gebreken*

Anna Enquist: *Het geheim*

A.F.Th. van der Heijden: *Het leven uit één dag*

D.A. Kooiman: *Montijn*

Tim Krabbé: *De grot*

Tessa de Loo: *De tweeling*

Guus Middag: *Ik maak nooit iets mee en andere avonturen* [essays]

Bob Mendes: *Vergelding* [thriller]

Harry Mulisch: *De aanslag*

Sybren Polet: *Mannekino*

Thomas Ross: *De zesde mei* [thriller, mooi in combinatie met R. Appel: *Doorgeschoten*]

Jac. Toes: *Fotofinish* [thriller]

Simon Vestdijk: *Terug tot Ina Damman*

Tommy Wieringa: *Joe Speedboot*

Leon de Winter: *De hemel van Hollywood*

Jan Wolkers: *Turks fruit*

Koos van Zomeren: *Otto's oorlog*

Joost Zwagerman: *De buitenvrouw*

Niveau vijf, letterkundig lezen

IN KAPITAAL GEZETTE WERKEN ZUL JE NORMAAL-GESPROKEN NIET KUNNEN LEZEN ZONDER SECUNDAIRE LITERATUUR.

Louis Couperus: *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan*

Hugo Claus: *De metsiers*

Frederik van Eeden: *Van de koele meren des doods*

Marcellus Emants: *Nagelaten bekentenis*

Jef Geeraerts: *De PG* [thriller]

Arnon Grunberg: *Blauwe maandagen*

HERMAN HEIJERMANS: *OP HOOP VAN ZEGEN* [toneel]

W.F. HERMANS: *DE DONKERE KAMER VAN DAMOKLES*

Arthur Japin: *Een schitterend gebrek*

Arthur Japin: *De zwarte met het witte hart*

Oek de Jong: *Hokwerda's kind*

Marcel Möring: *In Babylon*

Harry Mulisch: *De ontdekking van de hemel*

MULTATULI: *MAX HAVELAAR*

PAUL VAN OSTAIJEN: *BEZETTE STAD* [gedichten]

Rasha Peper: *Rico's vleugels*

Sybren Polet: *Mannekino*

Gerard Reve: *De avonden*

Karel van het Reve: *Uren met Henk Broekhuis* [essays]

Thomas Rosenboom: *Publieke werken*
Nico Scheepmaker: *Maar mooi!* [essays]
Allard Schröder: *De hydrograaf*
Jan Siebelink: *Knielen op een bed violen*
Simon Vestdijk: *Ivoren wachters*
Theun de Vries: *Wilt Tjaarda, vertellingen*
Tommy Wieringa: *Joe Speedboot*
Leon de Winter: *De ruimte van Sokolov*
Koos van Zomeren: *Wat wil de koe?* [essays]

Niveau zes, intellectualistisch lezen

*In deze categorie plaatsen we ook specialistische werken; ze zijn met een * aangegeven. Als je echt in de materie geïnteresseerd bent, kun je ook als H5-leerling deze boeken lezen.*

Stefan Brijs: *De engelenmaker*
Vincent van Gogh [red. Jan Hulsker]: *Een leven in brieven* [* non-fictie, kunst]
Tijs Goldschmidt: *Darwins hofvijver* [* non-fictie, biologie]
Arnon Grunberg: *De asielzoeker*
Frans Kellendonk: *Mystiek lichaam*
Gerrit Komrij: *In liefde bloeyende* [* essays, poëzie]
Harry Mulisch: *Het stenen bruidsbed*
Cees Nooteboom: *Rituelen*
Thomas Rosenboom: *Gewassen vlees*
Simon Vestdijk: *De nadagen van Pilatus*
JOOST VAN DEN VONDEL: *LUCIFER*

ONTDEK JE LITERAIRE COMPETENTIES

Met behulp van 'Zes niveaus van literaire competentie' (zie hierna) ga je jouw literaire competenties in kaart brengen. Misschien zie je in een aantal niveaus kenmerken van jezelf als lezer. Hieronder zie je een eenvoudig voorbeeld van hoe je het moet aanpakken. Het voorbeeld is niet volmaakt, wel voldoende. Wat vind jij er goed en minder goed aan? Het gaat steeds om drie zaken: Wie ben jij als LEZER, wat voor KENMERKEN hebben de boeken die je aankunt en wat zijn jouw REFLECTIEVAARDIGHEDEN op het gebied van literatuur.

LEZER	
KENMERKEN	
REFLECTIE	

ONTDEK JE LITERAIRE COMPETENTIES

Met behulp van 'Zes niveaus van literaire competentie' ga je jouw literaire competenties in kaart brengen. Misschien zie je in een aantal niveaus kenmerken van jezelf als lezer. Hieronder zie je een eenvoudig voorbeeld van hoe je het moet aanpakken. Het voorbeeld is niet volmaakt, wel voldoende. Wat vind jij er goed en minder goed aan?

Het gaat steeds om drie zaken: Wie ben jij als LEZER, wat voor KENMERKEN hebben de boeken die je aankunt en wat zijn jouw REFLECTIEVAARDIGHEDEN op het gebied van literatuur. Dit is een onderdeel van je balansverslag.

LEZER	<p>Ik denk dat ik uit niveau 2, 3 en 4 kenmerken herken.</p> <p>Ik heb wel wat ervaring met het lezen van literaire boeken. Vorig jaar koos ik toch vooral dunne boekjes (2), zoals Het bittere kruid. Dat viel tegen, want de stijl was best moeilijk, niet om te lezen maar wel om te begrijpen, want het gaat om understatement (niet je gevoel vertellen, maar het suggereren) en daar moet je echt oog voor krijgen, anders vind je het saai. Dat ik dat interessant vind, hoort bij niveau 4 (verhaaltechniek en stijl). Discussiëren over boeken vind ik leuk, we hebben in de klas gediscussieerd over 'Ik ook van jou', van Ronald Giphart. Is het een oppervlakkig boek of niet? Is het thema Liefde oppervlakkig uitgewerkt? Ik vond van niet, want aan Reza (die zichzelf beschadigt) kun je zien dat liefde moeilijk wordt als je niet goed in je vel zit. Al met al ben ik gemotiveerder geworden om ook een moeilijker boek te proberen, zoals De donkere kamer van Damokles, dat is interessant omdat je niet weet wat waar is en dat komt door het perspectief. Dus: niveau 4 (dik boek, verhaalstructuur). Ook wil ik graag weten wat Hermans ertoe bracht om zo'n boek te schrijven, dat is niveau 5! (achtergronden).</p>
KENMERKEN	<p>Ik hou denk ik vooral van boeken van niveau 3. Er zit een diepere laag in, het is niet zo maar een verhaaltje (Donkere kamer van Damokles), het is niet allemaal zo simpel: bij Giphart zit er een roman in een roman en het begin van de roman lijkt op een brief...aan wie eigenlijk? Je zit met vragen, b.v. bestond Dorbeck echt? Het belangrijkste vind ik dat het ergens over moet gaan, b.v. liefde of oorlog. Dat zie je in deze boeken van een interessante kant, die ik nog nooit had ervaren!</p>

REFLECTIE	<p>Hier zit ik ook tussen 3 en 4 in.</p> <p>Ik moet eerlijk zeggen dat ik helemaal op mijn uppie echt niet zo veel van de bovengenoemde boeken had begrepen. Ik heb de les nodig gehad en ik heb op Internet gezocht naar verslagen en recensies, toen begon ik er wat van te begrijpen. Dat geldt helemaal voor oude boeken, zoals <i>Reinaert</i>, dat stamt uit de Middeleeuwen en daar begrijp je niks van als je niet wat weet over hoe de maatschappij toen was. Bovendien was het in het Diets geschreven, gelukkig met een vertaling erbij. Toen begreep ik dat het een satire was en geen kinderverhaaltje over een stoute vos. Dat er veel kritiek op de maatschappij inzat. Dit is een stukje niveau 5, dat is goed! (oude teksten lezen en plaatsen)</p> <p>Maar goed, bij niveau 3 kan ik wel het verhaal en de personen analyseren, soms doorzie ik verteltechnische kunstjes (geleerd hoor, understatement en onbetrouwbaar perspectief) , ik kan praten over thema, motieven en verschillende soorten argumenten gebruiken. Het punt van verschil tussen jezelf en de romanwerkelijkheid snap ik niet helemaal. Natuurlijk is er verschil, ik ben geen romanfiguur! En de romanfiguur is mij niet.</p> <p>Van niveau 4 denk ik dat ik motieven en thematiek wel kan herkennen en interpreteren (met hulp), ik probeer me altijd in te leven en vind het leuk na te denken over de betekenis van het boek. (bv zou in een moderne <i>Reinaert</i> Balkenende op z'n dak krijgen?) Ook zie ik best wat een goede bron is. Die behandelt het hele boek en verschillende aspecten ervan en geeft verschillende soorten argumenten.</p>
-----------	--

Zes niveaus van literaire competentie

<p>Niveau 1 zeer beperkt</p> <p><i>Belevend lezen</i></p>	<p>Niveau 2 beperkt</p> <p><i>Herkennend lezen</i></p>	<p>Niveau 3 beperkt plus</p> <p><i>Reflecterend lezen</i></p>	<p>Niveau 4 literair competent</p> <p><i>Interpreterend lezen</i></p>	<p>Niveau 5 literair competent plus</p> <p><i>Letterkundig lezen</i></p>	<p>Niveau 6 literair competent excellent</p> <p><i>Academisch lezen</i></p>
<p>LEZER *je hebt weinig ervaring met het lezen van literaire boeken/teksten *je bent niet erg gemotiveerd om je in zulke teksten te verdiepen, want -de inhoud spreekt je niet aan, -de manier van schrijven is te moeilijk.</p>	<p>LEZER *je hebt een beetje ervaring met het lezen van literaire boeken/teksten *je bent wel gemotiveerd om je in zulke teksten te verdiepen, maar niet ten koste van veel inspanning. Als het te moeilijk of te vreemd lijkt, haak je af.</p>	<p>LEZER *je hebt ervaring met het lezen van eenvoudige literaire boeken/teksten *je kunt erover discussiëren en je bent bereid je in te spannen, maar je kiest geen dikke boeken en moeilijke opdrachten. *je vindt het interessant om de wereld te verkennen via literatuur en je mening te vormen.</p>	<p>LEZER *je kunt niet al te moeilijke literaire romans/teksten lezen, begrijpen, interpreteren en waarderen *je bent gemotiveerd ervoor en leest ook dikke boeken en doet moeilijke opdrachten, -je bent geïnteresseerd in verteltechniek en verhaalstructuur, -je hebt literair-esthetisch besef</p>	<p>LEZER *je hebt ervaring met literaire romans/teksten *je bent in staat en bereid om ook oude literaire werken van voor 1880 lezen, begrijpen, interpreteren en waarderen *je hebt kennis van en interesse voor literair-historische achtergronden *je vindt de 'klassieken' interessant</p>	<p>LEZER *je bent belezen, ook w.b. de wereldliteratuur *je kunt op hoog niveau gesprekken voeren en betekenis geven aan het gelezene *literatuur is voor jou persoonlijk erg belangrijk: het brengt je verdieping en meer vat op de werkelijkheid. *je leest ook wetenschappelijke literatuur</p>

Niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4	niveau 5	niveau 6
<p>KENMERKEN van boeken die je aankunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -de taal is niet zo moeilijk, -je herkent veel in de personages en de inhoud -de opbouw van het boek is helder en eenvoudig, -er is een hoog tempo en er zijn veel spannende en dramatische gebeurtenissen, -en weinig beschrijvingen van gedachten 	<p>KENMERKEN van boeken die je aankunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -alledaagse taal, eenvoudige structuur, begrijpelijk/herkenbaar -gesloten einde+hoog tempo zijn fijn, -beschrijvingen en gedachten af en toe vind je niet erg. 	<p>KENMERKEN van boeken die je aankunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -boeken die toegankelijk zijn, maar ook een diepere laag hebben, -inhoud gaat over zaken/vraagstukken die je interesseren, b.v. liefde, dood, rechtvaardigheid -boek roept vragen op, soms open einde -moeilijke structuurzaken zijn duidelijk te herkennen 	<p>KENMERKEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> -boeken zijn geschreven in literaire stijl -sluiten niet direct aan bij je belevingswereld -minder voorspelbaar verhaalverloop en personages -complexere literaire procédés, bv onbetrouwbaar perspectief, perspectiefwisseling, open plekken 	<p>KENMERKEN</p> <ul style="list-style-type: none"> -personages, taalgebruik, thematiek staan ver van je af -oude teksten confronteren je met een andere tijd en cultuur en andere waarden en normen -moderne romans zijn meerduidig en qua verteltechniek en stijl complex en moeilijk 	<p>KENMERKEN</p> <ul style="list-style-type: none"> -moeilijk toegankelijke literaire stijl -vorm- en stijlexperimenten -gelaagde en complexe structuur -symbolisch en abstract -verwijzingen naar andere teksten (intertekstualiteit)

Vervolg niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4	niveau 5	niveau 6
<p>REFLECTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> -je kunt het verhaal samenvatten, -je herkent eenvoudige structuren (tijd/plaats) -je kunt je gevoel over het boek uiten op basis van emotieve criteria, zoals b.v.sympatie/antipathie t.o.v. de personen -je vindt het moeilijk je oordeel te onderbouwen en een gesprek te voeren over het boek 	<p>REFLECTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> -je kunt: het onderwerp van het boek benoemen, -de personages beschrijven -je weet tot welk genre het boek behoort, -je kunt de chronologie vertellen, en -vertellen wat het boek je deed en hoe realistisch je het vond. -je gebruikt emotieve en realistische criteria die soms naar de tekst, maar meestal naar je eigen opvattingen verwijzen. 	<p>REFLECTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> -je kunt het verhaal en de personen(hun gedrag en ontwikkeling) analyseren, -onderscheid maken tussen jezelf en de romanwerkelijkheid, -je ziet verhaallijnen, -je doorziet verteltechnische 'kunstjes', -je kunt reflecteren over motieven, thema en titel, -je gebruikt emotieve, realistische, morele en cognitieve criteria, -je baseert je deels op de tekst. 	<p>REFLECTIE:</p> <p>je kunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -betekenislagen onderscheiden, -motieven en thematiek herkennen en interpreteren, -je inleven en kritisch reageren, -nadenken over de betekenis van het boek, -vakmanschap van de auteur benoemen, -verteltechnieken en stijlmiddelen waarderen, -eigen interpretatie onderbouwen en kritisch reageren op die van anderen -bronnen beoordelen 	<p>REFLECTIE</p> <p>je kunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -oude teksten lezen en begrijpen en in de literair-historische context plaatsen -personen en motieven vanuit verschillende invalshoeken analyseren -betekenis-elementen en -lagen verbinden -zo het hoofdthema bepalen -geïnteresseerd werken met achtergrondinformatie -je ziet de originaliteit of virtuositeit -je maakt onderscheid tussen je mening en de cultuurhistorische waarde -goed literair gesprek 	<p>REFLECTIE</p> <p>Je kunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -heel goed interpreteren -je leeservaring en interpretatie toepassen op andere kennis, teksten en verschijnselen -je vindt moeilijke teksten een uitdaging -je vergelijkt zo'n boek met andere kunst, ook oude kunst -je hebt een eigen visie op de functie van literatuur en bent heel kritisch -je vindt het erg interessant om over literatuur te praten.

